

 Artikkelit

Kykenevä kansalainen ja sivistyvä ihminen

Varhaisen public journalismin sivistysluonne kehityshaasteena kansalaisjournalismille

Tarkastelen artikkelissa yhdysvaltalaisen *public journalismin* varhaisvuosien teksteihin sisältyvää kansalaisihannetta ja osoitan, että *public journalismin* kehitysvaiheeseen sisältyneet ihanteet ihmisen julkisuussuhteesta, ihmisten välisyydestä ja julkisen kansalaistoiminnan merkityksistä muistuttavat olennaisesti eurooppalaista sivistysihannetta. Esitän, että keskeinen läheisyyttä selittävä tekijä on *public journalismia* linjanneiden kirjoittajien käsitys yksilölle kuuluvasta tehtävästä osallistua aikansa keskeisiä kysymyksiä koskevaan julkiseen keskusteluun. Toinen keskeinen tekijä on kirjoittajien käsitys kulttuurista, joka takaa mahdollisuuden ja juurruttaa ihmisyksilöihin halun orientoitua yksityisyydestä yhteisiä asioita kohti. Erittelen artikkelissa, miten *public journalismin* keskeisen innoittajan ja teoreettisen lähteen, John Deweyn, käsitys julkisesta kansalaistoiminnasta liittyy sivistystraditioon. Tutkimus perustuu *public journalismin* keskeisimmän kehittäjäparin, Jay Rosenin ja Davis Merrittin 1990-luvun alkupuolella kirjoittamien tekstien aatehistoriallista otetta hyödyntävään analyysiin. Artikkelin toisessa osassa tarkastelen *public journalismin* kontekstointia ja soveltamista 1990-luvun Suomessa, jossa yhdysvaltalaisreformin läheisyys sivistysihanteeseen jäi artikuloimatta. Esitän, että *public journalismin* sivistyksellisiä piirteitä kannattaa kehittää Suomessa nyt, kun kärjistynyt poliittinen retoriikka on ajankohtaistanut sivistyksellisen ihanteen toisia ihmisiä kunnioittavasta ja käsityksiä avartavasta keskustelusta.

AVAINSANAT: demokratia, journalismi, kansalaisjournalismi, sivistys, vapaa sivistystyö

Suomalaisessa journalismintutkimuksessa virisi 1990-luvun puolivälissä demokratiateorioista innoitusta ammentanut kiinnostus journalismin yleisöjen uudelleenmieltämiseen ja kansalaisten poliittisen roolin vahvistamiseen. Avainkysymyksiä nousi, miten demokraattisen itsehallinnon ihannetta ilmentävää, julkisuuteen suuntautuvaa kansalaistoimintaa oli mahdollista käsitteellistää ja edistää julkisissa käytännöissä. Suomen kielen sana *yleisö* ei tuntunut tavoittavan sitä ihmisten julkisiin kysymyksiin liittyvää toiminnallisuutta, johon englanniksi viitattiin termillä *public* (esim. Heikkilä & Kunelius 1995). *Public*-käsitteen merkityksiä vakiintui suomalaiseen journalismintutkimukseen 1990-luvun loppupuoliskon aikana kahta tämän artikkelin rajauksessa olennaista ja toisiaan sivunnutta väylää pitkin. Ensinnäkin yhdysvaltalaisen *public jour-*

nalism -liikkeen ideoita ryhdyttiin juurruttamaan Suomeen *kansalaisjournalismi*-nimen alla. Samaan aikaan tehty käsiteanalyttinen ja teoreettinen työ johtivat uudiskäsitteen luomiseen, kun Veikko Pietilä ja Seija Ridell (1998; Pietilä 1999; 2006) esittivät *publicin* suomalaisvastineeksi käsitettä *julkiso*.

Kansalaisjournalismille ja julkiso-käsitteelle on ominaista, että tutkijat hakivat niille esikuvaa ja taustateorioita suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin ulkopuolelta. *Public journalism* nähtiin ”hyvin amerikkalaisena” ilmiönä (Luostarinen 1995, 11) ja ”klassisen amerikkalaisen demokratia-ajattelun” ilmentymänä (Heikkilä & Kunelius 1995, 86). Oli tarpeen pohtia, kuinka ”toisesta kulttuurista omaksuttua - - käytäntöä voidaan ylipää-tään soveltaa suomalaisiin olosuhteisiin” (Heikkilä 2001, 180).

Tässä artikkelissa avaan aihepiirille uuden tulkinnan kahdesta näkökulmasta. Pyrin ensinnäkin osoittamaan, että kansalaisjournalismin yhdysvaltalaisessa esikuvassa on olennaisia yhtymäkohtia eurooppalaiseen sivistysihanteeseen. Tästä näkökulmasta Suomi ei asemoidu vain vastaanottamaan ja soveltamaan Atlantin takana syntyneitä journalismireformia, vaan kykenisi sivistysihanteen leimaamana kulttuurina kehittämään *public journalismia* merkittävästi eteenpäin. Toiseksi tuon artikkelissani esiin, että *public journalismin* sivistysluonne jäi suomalaisen kansalaisjournalismin linjaavissa teksteissä tunnistamatta. Sivistysihanteelle läheisistä piirteistä ei tullut suomalaisen kansalaisjournalismin kehittymisen johtotähteä.

Yhdysvaltalaisessa ja suomalaisessa journalismireformissa korostuivat toisiinsa nähden erilaiset ongelmat, ja journalismia koskevia uudistuspyrkimyksiä kontekstoititiin erilaisiin yhteiskunnallisiin tilanteisiin. Näistä syistä en pidä perusteltuna, että suomalaista kansalaisjournalismi-sanaa käytetään yhdysvaltalaiseen *public journalismiin* viitattaessa. Myös julkiso-käsitteen käyttäminen näyttäytyy artikkelissani hieman ongelmallisena. *Public journalismin* analyysissäni artikuloitua *public* saa nimittäin Pietilän ja Ridellin julkisoon nähden spesifimpiä merkityksiä. Kysymys vaatisi oman tarkastelunsa, minkä puuttuessa olen päättänyt käyttämään tämän artikkelin yhdysvaltalaisissa asiayhteyksissä englanninkielisiä käsitteitä. *Public*-käsitteen toiminnallisuuteen liittyvissä merkityksissä pyrin kuitenkin suomentamaan sen *julkiseksi kansalaistoiminnaksi*.

Public journalismin ja sivistysihanteen yhteen tuomisen on mahdollistanut aatehistoriallinen tutkimusote (LaCapra 1980; 1983; Hyrkkänen 2002; 2009), jota sovellan tässä artikkelissa analysoidessani sarjaa *public journalismin* keskeisimmän kehittäjäparin, professori Jay Rosenin ja päätoimittaja Davis Merrittin 1990-luvun alkupuoliskon aikana kirjoittamia tekstejä (Rosen 1991a; 1991b; 1992; 1993a; 1993b; 1993c; 1994a; 1994b; Merritt 1994; 1995; Merritt & Rosen 1994). Aatehistoriallinen menetelmä, jota englanninkielinen termi *intellectual history* kenties kuvaa täsmällisemmin, tarkastelee historiallisten eli aikaan, paikkaan ja kulttuuriin kiinnittyvien toimijoiden käsityksiä ja heidän ajattelunsa muotoutumista (Hyrkkänen 2002). Rosenin ja Merrittin teksteille on tyypillistä, että ne hahmottavat voimakkaan murroksen, jonka keskellä kirjoittajat pyrkivät yhtä aikaa säilyttämään professionaalisen journalismin elinvoimaisena käytäntönä ja uudistamaan journalistien keskuudessa vallitsevia käsityksiä radikaalisti. Juuri yhtäaikainen kiinnittyminen traditioon ja tradition kyseenalaistaminen tekee Rosenin ja Merrittin *public journalismia* kehittäneistä teksteistä intellektuaalisesti kiinnostavia.

Olen käyttänyt aatehistoriallista tutkimusotetta ensiksikin havaitakseni, miten Rosen ja Merritt muodostavat ajatteluaan ammentaan monista intellektuaalisista aineksista ja konteksteista. Tämä tutkimuksen lähtökohta on tuottanut artikkelini perustana olevan taustahavainnon, jonka mukaan *public journalismia* hahmottelevissa varhaisissa teksteissä läsnä olleesta ideoiden ja intellektuaalisten lähteiden runsaudesta vain osa vakiintui, kun *public journalismin* tulkinta myöhemmin vähitellen kiteytyi tiettyihin sisältöihin toimittajien ja tutkijoiden keskuudessa.

Toiseksi käytän aatehistoriallista otetta tarkastellakseni artikkelissa Rosenin ja Merrittin *public*-ihanteeseen liittämiä jännitteisiä intentioita (LaCapra 1980). Tämä näkökulma on johtanut minut huomioimaan, miten julkiseen keskusteluun ja poliittisiin prosesseihin osaa ottavan kansalaisen rinnalla esiintyy Rosenin ja Merrittin teksteissä sivistysihannetta läheisesti muistuttava uudistuva ja uutta luova ihminen. Sovellan molempia aatehistoriallisia näkökulmia suppeammin tarkastellessani artikkelin loppuosassa, millaisen kontekstin suomalaistutkijat rakensivat tuodessaan yhdysvaltalaisen reformin Suomeen, ja millainen julkinen kansalaistoiminta oli tavoitteena heidän soveltaessaan *public*-ihannetta Suomessa. Suomalainen aiheenkäsittelyni perustuu *public journalismin* Suomeen juurruttamisen kannalta keskeiseen 1990-luvun loppupuolikkaan tutkimus- ja kehitystyöhön, erityisesti Heikki Heikkilän ja Risto Kuneliusen teksteihin (Heikkilä & Kunelius 1995; 1997; 2000; Kunelius & Heikkilä 1996; Kunelius 1999; 2000a; 2000b; Heikkilä 2001).

Aatehistoriallinen tutkimusote nostaa esiin vaihtoehtoja menneisyydessä kirjoitetujen tekstien tulkinnalle ja tekee samalla näkyväksi, että nykyhetken tuonut kehitys olisi voinut edetä myös toisin (LaCapra 1983, 18). Analysoimalla *public journalismia* koskevan ajattelun muotoutumista pyrin hahmottamaan, millaiseen kehittymättä jääneeseen teorianmuodostukseen ja kansalaisihanteeseen *public journalismia* kehittävät yhdysvaltalais- ja suomalaistekstit antoivat edellytyksiä.

Vakiintunutta tulkintaa haastava analyysi *public journalismin* kaltaisesta lähivuosikymmenten keskeisestä journalismireformista mahdollistaa samalla reformin merkitysten ajankohtaistumisen. Monikulttuuristuminen, sosiaalisten erojen voimistuminen, alueiden eriytyminen ja kärjistynyt poliittinen retoriikka ovat muuttaneet Suomea siten, että yhteiskuntamme muistuttaa nykyisin enemmän *public journalismin* syntykonteksteja kuin 1990-luvun puolivälin Suomi, johon yhdysvaltalaisreformia aikanaan istutettiin. *Public journalismin* varhaiset ainekset ja niihin tässä artikkelissa liittämäni sivistyskansalaisuuden ihanne puhuttelevat suomalaista yhteiskuntaa, kansalaisuutta ja journalismia juuri nyt, mikä mahdollistaa *public journalismin* kehitystyön jatkamisen Suomessa uudesta näkökulmasta.

Rosenin ja Merrittin *public* moraalisen ihanteena

Jay Rosen ja Davis Merritt määrittelevät journalismille uutta tehtävää tilanteessa, jota hallitsee käsitys poliittisen järjestelmän ja ammattijournalismin vakavasta ja vaikeutuvasta ahdingosta. Kriisin tuntu konkretisoituu Rosenin ja Merrittin johtopäätökseen,

jonka mukaan poliittinen järjestelmä ja journalismi ovat kadottamassa kykynsä koota ympärilleen sellaista kansalaisyhteisöä, jonka olemassaolosta ja julkisiin asioihin suuntautuvasta kiinnostuksesta niiden legitimiteetti voisi kummuta (Rosen 1991a, 276–278; 1993a, 52–53; 1993b; 1994b, 371–372; Merritt 1994, 19–21; 1995, xv–xvi, 3–7, 79–81; Merritt & Rosen 1994). *Public journalismin* kehittymisen sysää siis liikkeelle tilanteenmäärittely, jonka mukaan *public* ei enää materialisoidu journalismisisältöjen äärelle. Samalla kyseenalaistuu journalistin ammattia perusteleva oletus, jonka mukaan toimittaja seuraa poliittisia prosesseja ja valvoo vallankäyttöä taatakseen edellytyksiä yhteiskunnallisesti valppaiden kansalaisten toiminnalle (esim. Rosen 1993a, 52–53; Merritt 1995, 4–5).

1990-luvun alkupuolen teksteissään Rosen ja Merritt suuntaavat journalismia kohti toimintaa, jonka avulla toimittajat voisivat motivoida ja ohjata julkisesta elämästä kaikkoamassa olevia kansalaisia kokoontumaan yhteen ja löytämään identiteettinsä poliittisen yhteisön jäseninä (Rosen 1991a; 1993a; 1993b; Merritt & Rosen 1994). Ilmeisin tavoite Rosenin ja Merrittin *public journalismissa* on siis koota *public* tai pikemminkin koko joukko *publiceja* uudelleen.

Journalismintutkijat jakavat yleisesti käsityksen, jonka mukaan *public journalismissa* on kysymys kansalaisuuden vahvistamisesta ja kansalaisten julkisen osallistumisen edistämisestä tavoilla, jotka lisäävät kansalaisten vaikutusvaltaa poliittisten asiakysymysten määrittelyssä ja päätöksenteon ja julkisen keskustelun kaikissa vaiheissa (esim. Heikkilä & Kunelius 1997; Sirianni & Friedland 2001; Haas 2007; Ahva 2010). *Public journalismiin* sisältyvä kansalaisuuden ihanne on kuitenkin jäänyt toimittajien ammatillisista itseymmärrystä, journalismin käytäntöjä ja journalismin yhteiskunnallista asemaa koskevien kysymysten varjoon. Pohjustan artikkelini tässä luvussa *public journalismin* ja sivistysihanteen yhteisten piirteiden erittelyä tarkastelemalla, millainen käsitys ihmisen julkisuussuhteesta, julkisuudessa tavoiteltavasta ihmistenvälisyydestä ja julkisen kansalaistoiminnan merkityksestä sisältyy Rosenin ja Merrittin *publiciksi* kokoontuvia kansalaisia koskevaan ajatteluun.

Yksilön julkisuuteen orientoitumista koskeva ihanne. Rosenin ja Merrittin *public*-ihannetta luonnehtiva lähtökohta on, että *publicissa* ihminen orientoituu yksityisyydestä julkisuuteen (Rosen 1994a, 6; Merritt 1995, 3–7). Maailman yhteiseksi mieltäminen ja ihmisiä yhdistävien asioiden edistäminen näyttäytyvät hänelle yksityisyyteen vetäytymistä ja henkilökohtaisten intressien valvomista tärkeimpinä. Oman elämän sijoittaminen osaksi yhteisiä ja julkisia asioita merkitsee samalla ihmisyyhteisön historiaan osallistumista ja tulevaisuuden suunnittelemista. Liittyessään julkiseen elämään ihminen määrittelee omaakin elämäntilannettaan. Hän oppii kyseenalaistamaan ja näkemään vaihtoehtoja. Hän katkaisee elämänkulkunsa rutiininomaisuuden ja havaitsee mahdollisuuksia nousta nykyhetkensä yläpuolelle. Yhdessä toisten kanssa hän voi aloittaa maailmassa uutta. (Esim. Rosen 1991a, 274–275; 1991b; 1993c.)

Public journalismin varhaisia tekstejä lävistää kuitenkin tilanteenmäärittely, jonka mukaan tällainen ihanne on marginalisoitumassa yksityiselämään keskittyvän, ryh-

miä eriyttävän ja oman elämänpiirin ulkopuolella oleviin ongelmiin välinpitämättömästi ja kynnisesti suhtautuvan elämänasenteen tieltä (Rosen 1993a, 52–53; 1993b, 4–5; 1993c). Demokratia tuntuu menettävän merkitystään, mutta syy siihen ei ole vain politiikan epäonnistumisessa ja hallinnon muodoissa. Myös ihmisten kansalaisetiikassa (*civic ethic*) on tapahtunut käänne pois julkisesta. (Merritt 1995, xii, 3–4.)

Rosen ja Merritt eivät säästele sanojaan kuvatessaan amerikkalaisten tekemiä valintoja. Amerikkalaiset ”eristävät itsensä omiin kapeisiin huoliinsa ja etsivät turvaa ja lohtua ahdasmielisistä yhteisöistä” (Merritt 1995, 3). Vetäytyminen omaa hyvinvointia vaalimaan merkitsee ”kuvitteellisessa maisemassa” elämistä, silmien ummistamista ja vastuun kieltämistä itse luodun ”fantasiatodellisuuden” ulkopuolella ilmenevältä kärsimykseltä (Rosen 1993c, 27–28). Rosen vetoaa kansalaisten velvollisuuteen kieltäytyä tällaisista elämänvalinnoista. Kansalaisten tulee suostua elämään tässä ajassa ja altistaa itsensä oman aikakautensa olennaisille kysymyksille ja kamppailuille. (Rosen 1991b; 1992; 1993c.)

Public on Rosenin ja Merrittin 1990-luvun alkupuolikkaan teksteissä siis moraalinen ihanne, jonka sisältöä Rosen havainnollistaa useita käsitteitä käyttämällä. Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi ”julkinen aika” (*public time*) (Rosen 1991b; 1993b, 10–12) ja ”julkinen työ” (*public work*) (Rosen 1993c), joiden yhteydessä Rosen käsittelee ”nykyisyyden” (*present*) kohtaamista. Rosen selvittää, että oman aikakauden todellisuuden kohtaaminen on haaste, joka kysyy ihmisten tahtoa, aikaa ja taitoa. Niidenkin, joiden elämä sujuu hyvin, tulee suostua näkemään, millaiset ongelmat ovat toisten ihmisten osana. Ajelehtimisen ja välinpitämättömyyden sijasta ihmisten tulee ymmärtää vastuunsa ihmiskunnan tulevaisuudesta. Julkisessa nykyisyydessä ja ajassa eläminen ja julkisen työn tekeminen merkitsevät aikalaisiin kohdistuvan yhteisyyden tunteen kehittämistä ja kollektiivisissa taidoissa harjaantumista. Kansalaisten tulee hyväksyä erilaisuutta ja erimielisyyttä, mutta samalla tavoitella laajapohjaista tukea nauttavia ratkaisuja. (Rosen 1993c.)

Pyrkimys rohkaista ihmisiä orientoitumaan yksityisestä elinpiiristä yhteisiin ja julkisiin asioihin näkyy hyvin selvästi *public journalismin* varhaisten käytäntöjen kuvauksissa. *Public journalismia* soveltaneissa ensimmäisissä hankkeissa toimittajien tavoitteita oli edistää sosiaalisten suhteiden ja ihmisten välisten toimintaverkoston syntymistä. Siksi toimittajat kannustivat kansalaisia kokoontumaan sekä toistensa luo että julkisiin tilaisuuksiin (ks. esim. Rosen 1991a, 269–273; 1992, 31; 1994a, 9). Samalla *public journalism* sai tavanomaiseen ammattijournalismiin nähden hyvin epätavallisia piirteitä. Reformin ensimmäisenä esimerkkinä pidetyn *Ledger-Enquirerin* toimittajat esimerkiksi pyrkivät tutustuttamaan paikkakunnan ihmisiä toisiinsa kutsumalla kodeissaan järjestämiinsä puutarhajuhliin ihmisiä, joiden ei muutoin uskottu joutuvan tekemisiin toistensa kanssa (Rosen 1991a, 271). *Spokane Spokeman-Review* puolestaan kehotti lukijoitaan keskustelemaan ajankohtaisista asioista ystäväpiirissä luvaten ilmaiset pizzat jokaiselle seurueelle, joka lähettäisi toimitukseen muistiinpanot keskustelustaan. 1500 lukijan tartuttua sanomalehden tarjoukseen otettiin sama kannustin käyttöön monissa muissakin toimituksissa. (Charity 1995, 36, 78.) Juhlien järjestäminen ja kannustimien käyttäminen paikallisen keskustelun virittämässä

havainnollistavat, miten konkreettisesti pyrkimys koota ihmisiä yhteen ja orientoida heitä julkisia asioita kohti ilmeni varhaisessa *public journalismissa*.

Rosen (1992) tulkitsee, että *Ledger-Enquirer* pyrki toiminnallaan edistämään ihmisisä omaehtoisesti viriävää tahtoa kaupungin uudistamista tavoittelevaan yhteistyöhön. Esimerkiksi puutarhajuhlien järjestämisen taustalla oli toive, että juhlissa tapaa-vien ihmisten kesken kehittyisi keskinäinen arvonnanto ja että he havaitsisivat keskuudessaan syitä yhteistyön aloittamiseen. *Ledger-Enquirerin* ennakkoluulottomalla otteella toteuttamat kirjoitukset pyrkivät avaamaan poliittista prosessia ja herättelemään julkista keskustelua, mutta vasta paikallisten ihmisten kesken syntyvissä suhteissa muodostui se sosiaalisten kontaktien verkosto, jonka myötä reformien toteuttamisen tiellä olleita ennakkoluuloja murtui. (Rosen 1992, 31.)

Julkisuus ihmistenvälisyyden ihanteena. Rosenin ja Merrittin teksteissä *public* nimeää, käsittelee ja ratkaisee ongelmia käymällä keskustelua. Keskustelun ihanteen kautta *public journalismia* kehittäneet varhaiset tekstit laajenevat käsittelemään julkisessa kansalaistoiminnassa tavoiteltavaa ihmisten välistä vuorovaikutusta. *Public*-ihanteen mukainen keskustelu edellyttää kansalaisilta, poliitikoilta ja journalisteilta paljon enemmän kuin pelkkää halukkuutta mielipiteiden ilmaisuun.

Rosen (1992, 32–33) erittelee julkisen keskustelun edellyttämiä valmiuksia esitettyään ensin arvion, että suurin piirtein kaikki poliittiseen prosessiin vaikuttamaan mielivät tahot edistävät vain omia intressejään. Siksi koko yhteiskunnassa tarvitaan siirtymä oman edun tavoittelemisesta laaja-alaisempaa näkökulmaa kohti. Julkinen keskustelu voi edistää tätä päämäärää vain, jos keskusteluun osaa ottavat hyväksyvät tiettyjä periaatteita. Keskustelemisen valmiuksiin kuuluu Rosenin mukaan ensinnäkin esillä olevien kysymysten monimutkaisuuden hyväksyminen. Toinen valmius on tarkkaavainen kuunteleminen, jota tulee harjoittaa erityisesti suhteessa niihin, joiden mielipide eroaa omastamme. Kolmas julkisen keskustelun valmius on keskinäinen kunnioitus, jota kohtelias käytös ilmentää. Neljänneksi Rosen edellyttää julkista keskustelua käyvien muuttavan käsitystään, jos keskustelu tuo esiin uutta, ja luopuvan argumenteista, jotka keskustelun myötä osoittautuvat huonosti todellisuutta vastaaviksi. (Emt.) Toisessa yhteydessä Rosen (1993a, 53) kirjoittaa tarpeesta tavoitella erityisintresseihin kytkeytymätöntä totuutta, rajoittaa omaa painottuneisuutta ja oppia katsomaan asioita toisten persoonien näkökulmasta.

Tällä tavalla määritelty keskustelu edellyttää harjaantumista. On huomionarvoista, että useat *public journalismin* tunnetuimmista varhaisista hankkeista ja käytännöistä suunniteltiin ja toteutettiin nojautuen ryhmäkeskusteluja yhteiskunnallisten reformien metodina käytävien organisaatioiden aikuiskasvatukselliseen osaamiseen (Ripatti-Torniainen & Hujanen 2011). Rosenin ja Merrittin julkisen keskustelun ihanteella ja useilla *public journalismin* käytännöillä on samalla yhteisiä piirteitä Yhdysvalloissa yhtäaikaaisesti kehitettyjen deliberatiivisen demokratian käytäntöjen kanssa. Esimerkiksi *public journalismin* varhaisissa teksteissä mainitut James Fishkin ja Daniel Yankelovich ovat järjestäneet tilaisuuksia, joissa kansalaiset keskustelevat ohjatuissa ryhmätilanteissa. Tilanteet on suunniteltu edistämään kansalaisten mahdollisuuksia

saada kokemuksia poliittisia kysymyksiä koskevan ymmärryksensä syvenemisestä ja omasta kyvystään tehdä monimutkaisia julkisia asioita koskevia päätöksiä. (Fishkin 1991; 2006; Fishkin & Ackerman 2002; Yankelovich 1991.)

Deliberatiivisen demokratian avainkäsite ”harkinta” (*deliberation*) ja Daniel Yankelovichin (1991) käsite *public judgment*, jolla Yankelovich tarkoittaa vastuullista ja perusteellisen harkinnan tuloksena muodostuvaa julkista mielipidettä, saavat Rosenin (esim. 1994a, 14; 1994b, 380–381) ja Merrittin (1994, 23–25; 1995, 69–72, 94–104) teksteissä merkittävästi huomiota. Näiden käsitteiden kautta *public journalismin* varhaisten tekstien ihanne ihmisten kesken julkisesti kommunikoidusta kunnioituksesta saa poliittisen ulottuvuuden. Keskeisenä julkisen keskustelun ja julkisen mielipiteen muodostumisen ongelmana näyttäytyy näiden käsitteiden yhteydessä se, että poliittisen yhteisön jäsenten kesken on merkittäviä arvoihin kytkeytyviä näkemyseroja. Siksi eriävät arvot on tunnistettava ajankohtaisista kysymyksistä keskusteltaessa ja arvojen merkityksellisyys pyrittävä ymmärtämään niiden ihmisten näkökulmasta, joiden toimintaa ne ohjaavat. (Emt., ks. Charity 1995, 101–105.) Kun kansalaiset pohtivat tulevaisuutensa vaihtoehtoja ja vaihtoehtojen seurauksia näin perusteellisessa prosessissa, heidän ymmärryksensä laajenee ja keskinäinen kunnioituksensa vahvistuu (Yankelovich 1991).

Julkinen kansalaistoiminta saa Rosenin ja Merrittin teksteissä siis ainakin kahdenlaisia merkityksiä. Kyse on yhtäältä henkilökohtaisesta ja moraalisen mieltävystä valinnasta, jossa ihminen liittyy yhteiset asiat henkilökohtaisen elämänsä osaksi. Hän ylittää yksityisen elämänpiirinsä ja omaksuu vastuuta ongelmista, joiden äärellä paikkakunta, kansakunta tai koko ihmiskunta ovat. Hän saa osallisuuden kokemuksia ja kehittyä elämänsä suunnan määrittelijänä. Toisaalta *publiciksi* kokoontuminen on poliittisen päätöksenteon merkittävä edellytys, koska päätettävänä olevien kysymysten ratkaisu vaatii kansalaisilta laaja-alaisen ymmärryksen saavuttamista, ja ratkaisujen toteuttaminen laajojen piirien ilmaisemaa tukea. Rosenin ja Merrittin *public*-ihannetta kokoa ajatus yksilöiden kunnioittavasta kohtaamisesta, jonka keskeinen tunnusmerkki on käsitysten avartuminen keskustelun seurauksena.

Public journalismin sivistysluonne

Public journalismin kansalaisyhteisön ja sivistisyhteisön rinnakkain tarkastelemiselle alkaa ilmaantua perusteita, kun havaitaan, että sivistisyhteisö liittyy olennaisesti kysymykseen yksilön suhteesta ihmisyyteen ja ihmiskuntaan. Sivistymisessä ihminen tarkastelee ja uudistaa tätä suhdetta muodostaen omakohtaista käsitystä oman aikansa ja ihmisyyden kysymyksiin. (Bauer 2003; Niemelä 2011.) Sivistyksen käsite nostaa esiin ihmisen, joka samanaikaisesti yksilöllisyydessään ja yhteisöllisyydessään kehittyen orientoituu yksityisestä maailmasta yhteiseen ja julkiseen maailmaan. Sivistymisen olennainen tavoite on ihmisen avautuminen ja ajattelun avartuminen yksityisestä ja itseensä suuntautuneesta yleistä ja yhteistä kohti (Mielityinen 2000, 102). Sivistymisessä ihmisen toimintaa ohjaava orientaatio ja perusasenne muuta maail-

maa kohtaan muuttuvat (Bauer 2003, 213). Siksi sivistyminen ei ole vain yksilöä koskettava prosessi vaan merkittävä sosiaalinen ja yhteiskunnallinen kysymys (Siljander 2000a, 7–8).

Sivistys on eurooppalainen käsite, jonka alkuperä liitetään saksankieliseen kulttuuriin ja saksan kielen käsitteisiin *Bildung* (sivistys) ja *Bildsamkeit* (ihmisen sivistyksellisyys, sivistyskykyisyys) (Siljander 2000b). Sivistyskäsitteen nousu liittyy kasvatusteorian määrittelykamppailuun 1700-luvun Euroopassa, jossa kirkon asema kasvatuksen järjestäjänä oli murtunut (Løvlie & Standish 2003, 12; Nordenbo 2003). Kun kasvatuksen päämäärä oli aiemmin ollut sopeuttaa yksilö vallitsevaan sosiaaliseen järjestykseen ja arvoihin, oli kysymys kasvatuksesta nyt avoin ja samalla monenlaisten ideologisten pyrkimysten kohteena. Alkamassa oli aikakausi, jolloin kasvatustalutisiin muodollisen koulutuksen kautta ulottamaan koko väestöön. Kasvatuksen tarkoituksen määrittely oli altis erityisesti voimistuvaan kansallisvaltioideaan liittyneille taloudellisen ja teknisen kehityksen intresseille. (Nordenbo 2003, 27–29.)

Sivistys siis nousee käsitteenä esiin keskeisessä historiallisessa murrosvaiheessa vastustaen taloudellisten ja teknisten hyötypyrkimysten sanelua ihmisen elämään ja kasvuun, etsien kasvatuksen tarkoitusta ihmisyydestä ja humanismista (Løvlie & Standish 2003, 12). Sivistysihanteessa ihmisen tavoitteeksi asetetaan tietoinen toimijuus: järjestelmäinen itsemääräytyvyys, joka tarkoittaa kykyä ajatella itsenäisesti ja tehdä moraalisia eli hyvyyttä vapaaehtoisesti tavoittelevia päätöksiä (Siljander 2000a, 7–8; 2000b, 39–44). Sivistys ilmenee ihmisen persoonassa inhimillisyytenä ja haluna ja taitona osallistua ihmiskunnan käymään keskusteluun (Løvlie & Standish 2003).

Sivistymisessä ihmisen luonne kehittyy ja hän vahvistuu sisäisesti (Løvlie & Standish 2003, 2). Muuttuvat sosiaaliset ja materiaaliset olosuhteet eivät näyttäyty hänen vääjäämättömänä kohtalonaan, vaan hän voi sivistymisen kautta saavuttaa valmiudet osallistua historiallisen tilanteen ja oman elämänsä määrittelyihin ja toimia niitä muuttaen (Bauer 2003, 211–212; Løvlie & Standish 2003, 4; Peukert 2003, 106, 119). Näin sivistyksen käsite sisältää edeltäjänsä valistuksen vaatvimman, Kantin tunnetuksi tekemän ihanteen ihmisestä, joka uskaltaa käyttää järkeään ja toimia sen ohjaamana ilman ulkoista johdattelua (Kant 1995 [1784]; Tuomisto 1991, 36–38).

Saksan kielessä sivistys (*Bildung*) viittaa ihmisen omaehtoiseen ja vapaaseen toimintaan ja eroaa siten kasvatuksen (*Erziehung*) käsitteestä, jossa keskiössä on kasvattajan työ. Sivistys kuitenkin edellyttää kasvatusta. Sivistys- ja kasvatusteorioiden kokonaisuutta kutsutaan saksalaisessa traditiossa pedagogiikaksi ja suomen kielessä usein kasvatukseksi. (Pikkarainen 2000, 111–113; Siljander 2000a; 2000b; Nordenbo 2003, 25–27.)

Sivistyksen käsite puuttuu englannin kielestä, jolla *public journalismin* avaintekstit on kirjoitettu. Tämä käsitteellinen pulma kuitenkin lientyy John Deweyn ajattelussa, joka on *public journalismin* tueksi esitettyjen teoreettisten argumenttien keskeinen lähde (Rosen 1991a; 1994b; 1999a; 1999b; Coleman 1997; Perry 2003). Nojatessaan John Deweyyn *public journalismin* teoreettiset tekstit nojaavat filosofiaan, joka ammensi eurooppalaisesta sivistysihanteesta ja kehitti sitä edelleen (Løvlie & Standish 2003, 4–7). Tapa, jolla Dewey käyttää englannin kielen sanaa *education* (kasvatus) voitai-

siin eurooppalaisessa traditiossa kääntää pedagogiikaksi tai sivistykseksi (Pikkarainen 2000, 113). Deweyn merkitystä sivistysajattelulle osoittaa, että häntä pidetään teoreettikkona, joka keskeisimmin on kytkenyt sivistyksen ja demokratian käsitteet toisiinsa (Pikkarainen 2000; Bauer 2003).

John Dewey sovelsi ja kehitti sivistysajattelua sen syntykontekstiin nähden toisenlaisissa olosuhteissa, 1800- ja 1900-luvun taitteen Yhdysvalloissa, joka oli kasvava teollisuusyhteiskunta, liberaali valtio ja erittäin nopeasti monikulttuuristuva ja kaupungistuva maa. Dewey ammensi hyvin tuntemastaan saksalaisesta filosofiasta muo- vatussaan käsitystään yksilöstä, joka on sosiaalisesti tiedostava ja orientoituu yhteistyöhön toisten kanssa. (Løvlie & Standish 2003, 5.) Siinä missä Euroopan sivistyskäsi- tettä muovanneet uushumanistit olivat nähneet sivistyvän ihmisen resurssina antiikin Kreikan esikuvan mukaan klassisen kulttuurin, laajensi Dewey sivistyvän ihmisen kentät jokapäiväisen elämän ympäristöihin. Dewey hyväksyi sivistyksen piiriin paitsi aikansa uudet tieteet myös aiemmin kulttuurin ulkopuolelle jätetyt alueet, kuten arki- sen elämän kamppailut ja ammatillisen koulutuksen ja työn. Näin Dewey demokratisoi sivistysajattelua. (Emts. 6–7.)

Analysoimissani teksteissä Rosen (1991a; 1994b) liittää *public journalismin* perus- ajatuksen Deweyn laaja-alaisesta ajattelusta erityisesti kirjaan *Julkinen toiminta ja sen ongelmat (The Public and Its Problems)* (2006 [1927]), jossa Dewey luonnehtii *publicin* ”olevan sellaisen hämmennyksen vallassa, ettei se tunnista itseään” (Dewey 2006, 145). Kirjassa Dewey pohtii, miten kansalaisten toimeliaisuus ”voisi organisoitua vaikuttavaksi poliittiseksi toiminnaksi, jolla olisi merkitystä nykyisiä sosiaalisia tarpeita ja mahdollisuuksia ajatellen” (emts. 147). Etsiessään keinoja, joilla journalismi voisi nostaa julkista kansalaistoimintaa Deweyn kuvaamasta lamasta, Rosen viittaa Deweyn esittämään ratkaisuun, jossa keskeistä on yhteisöllisen elämän jälleenraken- taminen, kasvokkaisten keskustelujen runsaus (emts. 167–171; 229–230) ja ongelmien ratkaisuihin johtavan tiedon syntyminen yhteiskunnallisten ryhmien ja ammattialojen välisessä vuorovaikutuksessa (emts. 189–200). Rosen (1991a; 1994b) löytää keskeisen perustelun hahmottumassa oleville *public journalismin* käytännöille Deweyn (2006) johtopäätöksestä, jonka mukaan olennaista on ”kohentaa väittelemisen, keskustelun ja vakuuttamisen menetelmiä ja edellytyksiä” (emts. 222).

Esitän seuraavassa huomioita siitä, miten Deweyn (2006) ihanne itsensä tun- nistavasta ja merkitykselliseksi poliittiseksi toiminnaksi organisoituvasta *publicista* asettuu eurooppalaisen sivistysihanteen rinnalle. Ensinnäkin Deweyn *publicissa* toi- mijoita ovat yksilöihmiset. Yksilöissä viriää tahto ja kehittyvät kyvyt toimijuuteen (Dewey 2006 [1927], 101). Toiseksi Deweyn ihanteessa yksilöillä on vastuu osallistua omaa elämänsäpiiriä laajempien kysymysten käsittelyyn ja yhteisen hyvän edistämiseen (emts. 167). Kolmanneksi, ihmisyhteisöjen on puolestaan edistettävä yksilöiden kehitysmahdollisuuksien vapauttamista ja kehittymisen toteutumista sekä ”älyllisen varallisuuden jakautumista” (emts. 230). Yhteisöjen tulee edistää ihmisen ”kykyä olla yksilöllinen minä, joka voi antaa jotain erityistä ja nauttia omalla erityisellä tavallaan yhteiselämän hedelmistä” (emts. 169). Sivistysihanteelle keskeistä ihmisen persoonal- lisuuden kokonaisvaltaisen ja monipuolisen kehittämisen ihannetta mukailien Dewey

linjaa, että poliittista kansalaistoimintaa tulee luonnehtia eri elämänalueiden ”vapaa vastavuoroisuus”, jonka kokonaisuudessa ihminen voi saavuttaa ”eheän ja kokonaisen persoonallisuuden” (emts. 167).² Neljänneksi, Dewey kirjoittaa eksplisiittisesti, että hänen visionsa toteuttaminen edellyttää kasvatusta (esim. emts. 172, 174). Viidenneksi, Dewey linjaa kuvaamansa toiminnan tavoitteeksi ihmiseksi oppimisen ja maailman inhimillistämisen (emts. 172–173), jota ”henkilökohtaisen ymmärryksen ja arvostelukyvyn laajeneminen ja vahvistuminen” palvelevat (emts. 230). ”Kaikki erityisesti ihmisyhteyden kuuluva on opittua eikä synnynnäistä”, Dewey (emts. 172) toteaa, eikä kysymys ei ole pelkästään ”jonkin taidon kohentamisesta” (emt.).

Ihmiseksi oppiminen tarkoittaa sitä, että osallistuminen viestintään tuottaa meissä vahvan kokemuksen siitä, että olemme muista yksilöllisesti erottuvia yhteisön jäseniä; sellaisia, jotka ymmärtävät sen uskomukset, pyrkimykset ja toimintatavat ja arvostavat niitä, ja jotka osallistuvat elimellisten voimien kääntämiseen yhä enenevässä määrin inhimilliseksi voimavaroiksi ja arvoiksi. (Dewey 2006, 173)

Näiden huomioiden perusteella esitän, että John Deweyn *public* on *sivistynyt public*, ja että *public journalismin* teoriaa ja käytäntöjä ohjannut Deweyn julkisen kansalais-toiminnan ihanne kuvaa sivistymistä. Jos *public journalismin* sivistysluonnetta halutaan vahvistaa, kannattaa Deweyn *public*-ihanteen tulkintaan sisällyttää myös hänen kasvatusta käsittelevä tuotantonsa. *Public journalismin* sivistysluonnetta koskevaa ymmärrystä voitaisiin lisäksi edistää mieltämällä *public*-ihanteen yhdeksi resurssiksi Chicagon koulukunnan pragmatismissa *publicille* hahmottunut tehtävä. Räjähdyksmäisesti kasvanut monikielinen ja monikulttuurinen Chicago oli 1800-luvun lopussa levottomuuksille altis, kaupunginosiltaan eriytynyt ja räikeän ihmisten välisen eriarvoisuuden kaupunki. Chicagoon perustetun yliopiston intellektuellit, John Dewey heidän keskeisenä hahmonaan, yhdistivät tieteellisen työskentelynsä poliittiseen ja sosiaaliseen reformismiin. (Esim. Feffer 1993, 91–98; Hunter 1997, 62–69; Shalin 1997, 83–84.) Pragmatismien chicagolaisessa kontekstissa *publicin* keskeinen tehtävä on maailman inhimillistämisen tarvittavien tavoitteiden ja keinojen määrittäminen (Joas 1997, 121–128; Shalin 1997).

Vaikka sivistyksen käsite puuttuu englanniksi kirjoittavan Rosenin teksteistä, näyttää Rosen artikkelini näkökulmasta ajoittain etsivän sivistysihannetta ilmentävää sanastoa ja konteksteja *public journalismille*. Esimerkki tällaisesta kohdasta on *public*-ihanteen käsitteleminen yliopistojen historian kontekstissa (Rosen 1994b, 365–368), samoin kohdat, joissa Rosen (1993c; 1994a) kirjoittaa ”kansalaiskulttuurista” (*civic culture*). Kaiken julkisen kansalaistoiminnan perusta on Rosenin mukaan kulttuurissa, joka juurruttaa yksilöihin yhteiseen maailmaan kohdistuvan vastuun ja kiinnostuksen (Rosen 1993c; myös Merritt & Rosen 1994), tekee heistä poliittisen prosessin osallisia ja ”rohkaisee heitä kehittämään näkökulmiaan (ja taitojaan) demokratian kansalaisina” (Rosen 1994a, 7).

Sivistysihanteen sisältöjä vielä selväsanaisemmin tavoittelevina yksittäisinä tekstinä pidän Rosenin (1993c, 27) luonnehdintaa, jonka mukaan journalismin

etiikan tärkein periaate tulee olla ”valistunut ihmisyy” (*enlightened humanity*), sekä Rosenin (1994a, 17–18) määritelmää *public journalismista* ”mahdollisuuden kultivoimisena” (*the cultivation of possibility*). Rosen vakuuttaa luottamustaan kansalaisten älyllisiin harkinnan ja arvioinnin kykyihin, kypsän ymmärryksen saavuttamiseen ja rationaaliseen valintaan, mutta niiden toteutuminen on ensin tehtävä mahdolliseksi. Tällaisen ”mahdollisuuden kultivoimisesta” *public journalismissa* on Rosenin mukaan kysymys. (Emt.).

Suomalaisen kontekstin rakentaminen

Rosenin ja Merrittin 1990-luvun alkupuoliskon tekstit ponnistivat poliittisen järjestelmän ja journalismin hätätilan ja yhteisöjen rapautumisen tunnelmasta. *Public journalismin* Suomeen tuomiselle oli ominaista, että reformille ei nähty Suomessa vastaavaa akuuttia tilausta. Ensimmäisissä *public journalismia* käsittelevissä teksteissä sen tulkittiin soveltuvan suomalaiseen yhteiskuntaan, kulttuuriin ja journalismiin hieman vaivalloisesti (Luostarinen 1995; Heikkilä & Kunelius 1995, 87; Laurila 1995). Hiljattain koetusta syvästä taloudellisesta lamasta huolimatta Suomi näyttäytyi tutkijoille vuonna 1995 Yhdysvaltoihin verrattuna seesteisenä toimintaympäristönä. Rosenin ja Merrittin *public journalism* oli poleeminen liike ja uusi journalistinen metodi umpikujaksi miellettyssä tilanteessa. Kansalaisjournalismiksi nimetyltä suomalaiselta variantilta vastaava kärki puuttui.

Suomalaisen päivälehtijournalismin uudistamiselle löytyi kuitenkin perusteita, kun yhdysvaltalaisreformin ideaa ja käytäntöä ryhdyttiin tutkimaan, soveltamaan ja kehittämään erityisesti Tampereen yliopistossa. Tutkimus- ja kehityshankkeiden suunnittelu merkitsi samalla *public journalismin* kontekstoimista suomalaiseen toimintaympäristöön.

Tampereen yliopistoon perustettu Journalismin tutkimusyksikkö toteutti vuosina 1996–1998 Aamulehden kanssa Lähiöjournalismi-nimisen hankkeen (Kunelius (toim.) 2000; Kunelius & Ridell 2000), jonka tutkimuksissa hyödynnettiin *public journalismin* ideoita. Tutkimushankkeen tulosten mukaan Aamulehden tapa käsitellä Suomen suurimman lähiön, Hervannan, asioita ja asukkaita oli viranomaiskeskeinen ja asukkaisiin nähden ulkopuolinen (Kunelius ym. 2000). Aamulehden toimittajien haastattelut (Puranen 2000) toivat esiin, että toimittajien suhdetta lukijoihin määritti yksisuuntaisesti toimittajan kokemus velvollisuus täyttää lukijoiden oletetut tarpeet (emts. 68). Yleisön roolina oli parhaimmillaankin vain reagoiminen (Kunelius 2000b, 188). Tutkimusprojektissa haastatellut hervantalaiset (Ridell 2000) eivät kokeneet Aamulehden kaupunginosastaan esittämää näkemystä omaa arkikokemustaan vastaavana (Kunelius 2000a, 15; Kunelius 2000b, 198) mutta asettuivat samalla kuitenkin lehden ”kilttiäkin kuuliaisemmiksi” lukijoiksi (Ridell 2000, 145).

Suomalaisen kontekstin aukikirjoittaminen sai pian systemaattisempia piirteitä. Hankkiessaan rahoitusta Savon Sanomissa vuonna 1998 aloitetuille kokeiluille päätivät Heikki Heikkilä ja Risto Kunelius liittää kansalaisjournalismin kansalaisten osal-

listumista kuntatasolla edistämään pyrkivien lakiuudistusten ja uusien hallintokäytäntöjen asiayhteyteen (Heikkilä & Kunelius 2000, 11–16; Heikkilä 2001, 180, 184–192). Samalla kansalaisjournalismille haettiin tukea niistä monista muutoksista ja uusista käytännöistä, joiden myötä suomalaista hallintokulttuuria oltiin muovaamassa aiempaan nähden avoimempaan ja vuorovaikutteisempaan suuntaan (ks. Heikkilä & Kunelius 2000, 11–12; Heikkilä 2001, 187–188). Heikkilä (2001, 192) kirjoittaa, että amerikkalainen puhe yhteisöllisistä hyveistä tuntui Suomessa vieraalta. ”[H]uomattavasti kotoisammalta ja uskottavammalta” tuntui sen sijaan ”byrokratian kielelle ominaisempi vetoaminen lainsäädäntöön ja julkishallinnon retoriikkaan” (emt.).

Heikkilän ja Kuneliuksen kontekstointi oli sikäli luonteva, että se juurrutti kansalaisjournalismia siihen ympäristöön, jossa suomalaiset toimittajat parhaillaan työskentelivät. Huomiota kiinnittää kuitenkin, että kontekstointi liitti kansalaisjournalismin osaksi hallinnolliselta tasolta organisoitua uudistusta. Kansalaisjournalismi otti journalismijulkisuuden rajoissa osaa suomalaisen hallintokulttuurin uudistamiseen pyrkien kehittämään toimittajien työskentelyrutiineja tavoilla, jotka mahdollistavat kansalaisten aloitteellisuuden ja kriittisyyden viranomaisiin ja instituutioihin päin.

Käyttöön otettiin esimerkiksi juttutyyppejä, jossa kansalainen esittää viranomaiselle tai poliitikolle suoran kysymyksen. Vastaus esitetään lehdessä sellaisenaan, minkä jälkeen kysyjällä on vielä mahdollisuus esittää saamastaan vastauksesta samassa yhteydessä julkaistava arvio (esim. Heikkilä 2001, 276). Kansalaisia ja viranhaltijoita tai poliitikkoja tuotiin myös kasvokkain kohtauksiin (esim. Heikkilä 2001, 196–201). 1990-luvun kansalaisjournalismin tunnusmerkkejä olivat edelleen kansalaisten keskusteluryhmissä valmistelemat budjettilinjaukset tai vaaliteemojen priorisoinnit, joita sanomalehdet julkaisivat vaihtoehtoina tai kommentteina kunnanvaltuustojen ja poliittisen puolueiden linjauksille (esim. Kunelius 1999).

Toisin kuin Yhdysvalloissa, suomalaisen kansalaisjournalismin ensimmäisissä hankkeissa julkista kansalaistoimintaa koskevat ensisijaiset tavoitteet eivät siis olleet yksityisiin elämänpiireihin loitonneiden kansalaisten kokoaminen ja heidän keskuudessaan kirkastuva käsitys yhteisestä vastuusta. Suomessa keskeinen tavoite oli toimittajien asenteen ja ammattitaidon orientoiminen kansalaisia ja heidän julkisen toiminnan taitojaan kohti. Samalla kansalaisjournalismi pyrki lisäämään kansalaisten vaikutusvaltaa journalismin sisältöjen määrittelyssä ja poliittisissa prosesseissa.

Oliko 1990-luvun kansalaisjournalismilla sivistysluonne? Olen esittänyt artikkeleini alkuosassa, että *public journalismin* varhaisissa teksteissä sivistys ilmenee ihanteena ihmisestä, joka avartuu ja kehittyy ottamalla osaa ihmisyhteisön elämään ja sen yhteisiä asioita koskevaan keskusteluun, ja jonka suhteita toisiin ihmisiin luonnehtivat inhimillisuus ja kunnioitus. Tällainen ihanne artikuloiutu Kuneliuksen ja Heikkilän (1996) varhaisessa tekstissä, jossa he kokoavat ja analysoivat *public journalismin* ideaa Yleisradion tasa-arvotoimikunnalle kirjoittamassaan raportissa.

Tarkastellessaan vastikään Suomessa tunnetuksi tullutta *public journalismia* Kunelius ja Heikkilä (1996, 9) huomauttavat, että *public journalismin* tavoitteisiin kuuluu kamppailu yhteiskunnan ryhmien toisistaan eriytymistä vastaan. Kirjoittajat kertovat, että *public journalism* ammentaa pragmatistisesta yhteiskunta- ja viestintäfilosofiasta,

jonka mukaan keskustelu kehittää ihmisissä ”kykyä asettua myös niiden asemaan, joiden kanssa heidän intressinsä eivät käy yksiin” (emts. 11). Toisessa yhteydessä Kunelius (2000b, 200) esittää, että journalismin tulisi haastaa toimijat aidosti kohtaamaan toinen toisensa argumentit. Syrjään Kunelius jättäisi sellaiset puheenvuorot, jotka leimaavat toisia osapuolia, sulkevat toisia keskustelun ulkopuolelle ja jankuttavat entisiä kantojaan. Ihmiset hän kehottaa mieltämään ”vuorovaikutuksen osapuolina, joiden mielipide elää, muuttuu, kehittyy” keskustelun kuluessa. (Emt.) Myöhemmissä teksteissään Kunelius (2004; 2006) on jatkanut saman aiheen parissa esitellen suomalaislukijoille John Deweyn ja yhdysvaltalaisen pragmatismien ihmis-, yhteiskunta- ja demokratiakäsitystä.

Myös Heikkilä (2001) pitää 1990-luvun kansalaisjournalismihankkeitaan käsitellessään esillä monia sivistysihanteen kanssa sopusoinnussa olevia julkisen keskustelun tekijöitä, kuten kanssaihminen kohtaaminen, tasaveroisuutta ja eriäviä näkökulmia arvostava ilmapiiri, omien näkökulmien problematisoiminen ja haastaminen, mielipiteiden hioutuminen ja avartuminen, toisten asemaan asettuminen, kohtuullisuus ja vastuullisuus (Heikkilä 2001, 172–174, 211–218, 228–232, 249–252).

Public journalismista tuttuja ihmistenvälisyyden ihanteita oli siis alusta saakka läsnä suomalaistutkijoiden teoreettisissa teksteissä. Inhimillisessä vuorovaikutuksessa kehittyminen tavoilla, jotka ilmentäisivät demokratiaa ihmisten välisissä suhteissa, ei kuitenkaan kohoa 1990-luvun kansalaisjournalismin leimalliseksi kansalaisihanteeksi. Ihanteeksi kohoa pikemminkin kriittinen, poliitikkoja ja viranomaisia kyseenalastamaan kykenevä ja arkisia kokemuksiaan laajempiin yhteiskunnallisiin ja julkisiin puheenaiheisiin liittävä kansalainen.

Pyrkiessään yhtäältä vähentämään alamaisuudelle vivahtavaa kansalaisuuden mieltämistä journalismissa ja toisaalta rohkaisemaan kansalaisia kehittämään päättelyään ja aloitteitaan julkisuuteen suuntautuvassa keskustelussa kansalaisjournalismi kyllä lähti sivistyksen tielle. Teoreettinen linkki sivistysihanteeseen ja yhteydet sivistystyön käytäntöihin jäivät kuitenkin rakentamatta, kun kansalaisjournalismin tulkinta 1990-luvulla vähitellen vakiintui Suomessa. Jäikö kansalaisjournalismissa samalla sivuun sellainen intellektuaalinen resurssi, johon nojaaminen olisi juuri Suomessa luontevaa? Tätä kysymystä siirryn nyt artikkelini päätteeksi pohtimaan.

Sivistyskansalaisuuden tilaus suomalaisessa julkisessa keskustelussa

Sivistysihanteella on ollut Pohjoismaissa kokonaisia yhteiskuntia muotoileva ja samalla hyvin poliittinen merkitys (Niemi 2011). Suomessa, joka kuului 1800-luvulla Venäjään, liitettiin sivistyksen käsitteeseen erittäin kauaskantoinen tavoite. Sivistysprojektin kautta suomalaiset voitiin nimittäin osallistaa kansakunnan ja valtion rakentamiseen (Stenius 2003). Esimerkiksi kansanopistojen perustaminen kiihtyi Suomessa 1800-luvun lopussa osittaisena vastareaktiona venäläistämistoimenpiteille (Aaltonen 1991, 22). Toisin kuin monessa muussa Euroopan maassa, ei julkista keskustelua 1800-luvun Suomessa käsitetty vastavoimaksi viranomaishallinnolle (Stenius 1992) eikä kan-

salaisyyhteiskunnan muotoutuminen nostanut Suomessa esiin poliittisesti väittelevää kansalaista (Stenius 2003). Esiin nouseva suomalainen kansalainen oli poliittisilla areenoilla pidättyväinen sivistyskansalainen, jonka aktiivisuus ilmeni sivistyksellisiin toimintoihin osallistumisena (emt.).

Suomalainen sivistyskäsitelmä on sisältänyt vahvan tasa-arvon ihanteen ja uskonut sivistymisen avulla tapahtuvaan sosiaaliseen kohoamiseen. Täysi-ikäinen toimijuus ja tasaveroisuus on pyritty sivistymisen mahdollisuuksia tarjoamalla tuomaan jokaisen saataville. (Esim. Snellman 1991 [1846], 79, 81–82; Stenius 1992, 184; Niemelä 2011, 139–169.) Stenius (1989; 1992) huomauttaa, että pääsy ”itsenäisen yleisön” tai ”poliittisesti kykenevän yleisön” eli ”*publicin*”³ jäseneksi oli Suomessa siksi verrattain helppoa suhteessa niihin maihin, joissa poliittiset oikeudet varattiin jo lähtökohdistaan vain osalle väestöstä. Poliittinen liikkumatila oli ahdas ja poliittisen debatin ihanne puuttui, mutta sivistysprojekti kasautti suomalaisiin suuren määrän itseuskoa ja sosiaalista pääomaa. Stenius kutsuu sitä syvädemokratian muodoksi. (Stenius 2003, 354–355.)

Aikuiskasvatuksen suomalaisen terminologian kehitys heijastaa sivistysihanteen vaikutusvaltaa Suomessa. 1800-luvun *kansanvalistus*-termin korvasi ensimmäisen maailmansodan jälkeen termi *kansansivistys* (Tuomisto 1991, 47). Valistuksen oli ymmärretty viittaavan kansaan ylhäältä päin suunnattuun valoon, esimerkiksi yleisen mielipiteen muokkaamiseen. Siirtymä sivistys-käsitteeseen merkitsi, että aikuisväestöstä tuli toiminnan tekijöitä kohteena olemisen sijasta. Käsitteen vaihtaminen viittasi samalla siihen, että tavoitteena ei enää nähty olevan tiedonsiirto vaan ihmisessä tapahtuva syvällisempi muutos, esimerkiksi itsenäisen toiminnan viriäminen ja omaehtoisen harkinnan kehittyminen (emts. 47–56). Etuliite *kansan* korosti, että sivistymisen ”etu ja velvollisuus” kuuluivat kaikille kansalaisille koulutuksesta ja elämäntaustasta riippumatta (Castrén 1991 [1929], 142). Termi *vapaa kansansivistystyö* korosti 1920-luvulta alkaen, että kansansivistys aikuisten mahdollisuutena etsiä kriittisesti tietoa ja kehittää persoonallisuuttaan oli vapaata, ei siis ainoastaan vapaaehtoista vaan lisäksi vapaata valtiollisiin ja elinkeinoelämän instituutioihin nähden (Tuomisto 1991, 48–51). Vapaa kansansivistystyö perustui opiskelevien aikuisten ”omiin elämäntiloihin ja yhteiskunnallisiin harrastuksiin” (Castrén 1991, 157–158) ulkoapäin määrittelyjen oppisisältöjen sijaan.

Tätä taustaa vasten kansalaisjournalismi on mahdollista mieltää suomalaisen ammattijournalismin sivistyksellisenä tai kansansivistyksellisenä käänteenä, joka haastoi yksisuuntaisen tiedonvälittämisen journalistin ammattia ensisijaisesti määrittävänä roolina ja ohjasi journalisteja mieltämään kansalaiset tekijöinä ja yhteiskunnallisesti merkittävien tiedon tuottajina tiedonvälityksen kohteena olemisen sijasta. Pohjoismaisessa kansansivistyksessä olisi ollut konteksti myös toisten ihmisten kunnioittamista ja käsitysten avartumista korostavalle julkisen keskustelun ihanteelle. Taito asettua tasaveroiseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön, jossa kokemuksia ja näkemyksiä puntaroidaan keskustellen, on nimittäin nähty pohjoismaisessa kansansivistyksessä olennaisena tavoitteena (Korsgaard 2002; Salo 2006, 9). Itse asiassa kansalaisjournalismissa käytetyt ryhmäkeskustelut (esim. Kunelius 1999; Heikkilä 2001)

ovat pohjoismaisen kansansivistystradition leimallinen käytäntö. Ryhmäkeskusteluihin ja opintopiireihin osallistuminen on Pohjolassa ilmentänyt sivistyksen kahta toisiinsa limittyvää ulottuvuutta: sivistys viittaa sekä kansalaisuuteen että ihmisenä eli emotionaalisenä ja moraalisenä olentona olemiseen ja toimimiseen. (Niemelä 2005, 316–317; Salo 2006, 6, 9.)

Kansalaisjournalismille on siis löydettävissä Suomessa kulttuurihistoriallisesti hyvin tuttu konteksti. Tuttuus ei kuitenkaan päässyt korostumaan ja kehittymään suomalaisen kansalaisjournalismin linjauksissa 1990-luvulla. Sen sijaan, että yhdysvaltalaisen *public journalismin* edustamien ideaalien läheisyys sivistysihanteeseen ja kansansivistyksen käytäntöihin olisi tunnustettu ja kansalaisjournalismin kehittäminen kontekstoitua kulttuurihistoriallisen tuttuuden ympärille, esittelivät suomalaiset journalismintutkijat kansalaisjournalismin pikemmin vieraana suomalaiselle kulttuurille.

Miksi yhteys suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin kehittymistä leimanneeseen sivistysihanteeseen jäi rakentamatta, kun *public journalismia* tehtiin Suomessa tunnetuksi? Keskeinen syy voi olla tutkijoiden Yhdysvalloista omaksutun esimerkin mukainen valinta kehittää kansalaisjournalismia käytännön kokeiluissa, yhteistyössä toimittajien kanssa (Heikkilä & Kunelius 2000, 43–45). Tällainen lähtökohta edellytti, että kansalaisjournalismin ympärille kehittyvän ajattelun tuli riittävässä määrin puhutella niitä ympäristöjä, joissa sitä muodostettiin. Seurauksena 1990-luvun kansalaisjournalismi on ensinnäkin hyvin journalismikeskeistä. Toiseksi *public journalismin* suomalais-tulkinnassa jäi korostumatta tekijöitä, jotka eivät tuona aikana näyttäytyneet ajankohtaisina niille paikkakunnille ja toimituksille, joissa työskennellen tutkijat kehittivät näkemystään. Sivuun jäi se, että jo 1990-luvun laman jälkeisessä Suomessa oli jopa yhdysvaltalaisen *public journalismin* konteksteja muistuttavia julkisen keskustelun asetelmia. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla oli lähiöitä, joissa yhdistyi korkea työttömyysaste, alhainen äänestysprosentti ja suuri maahanmuuttajataustainen väestö. Näillä alueilla paikallisjournalismin konteksti oli monikielinen ja moniuskontoinen. Toimeentuloon ja tulevaisuuden näköalattomuuteen liittyvät huolet olivat jokapäiväistä ahdinkoa. Kysymys erilaisista taustoista tulevien ihmisten mahdollisuudesta elää samoissa kerrostaloissa ja kortteleissa oli kouriintuntuvasti läsnä.⁴ Kannatan kansalaisjournalismin edelleenkehittämistä journalistisena metodina tällaisissa, jo valmiiksi haastavissa ihmisten välisen kohtaamisen ja julkisen keskustelun asetelmissä, jotka samalla ovat ihmisten jokapäiväisiä elämänympäristöjä.

Kansalaisjournalismin sivistysluonne vahvistuu, jos sen yhteydessä korostetaan deliberatiivisen demokratian yksilöjen toimintaan ulottuvaa ihannetta. Deliberatiivinen demokratia viittaa kansalaisten osallistumisen ohella heidän lähtökohtaiseen halukkuuteensa tehdä toisten ihmisten näkökulmasta oikeutettuja poliittisia valintoja (esim. Miller 2003 [1992]; Gutmann & Thompson 2004). Deliberatiivinen demokratia-käsitys asettaa luottamuksen ihmiseen, jolla on kyky panna sivuun erityisintressinsä, kunnioittaa ja edistää yhteiseksi mieltämäänsä etua, vaikuttua toisten esittämistä argumenteista ja tarvittaessa muuttaa niiden myötä mielipidettään (Miller 2003, 184). Samalla deliberatiivinen demokratia korostaa kansalaisten vastuuta mielipiteistään. Kansalaisten tulisi harkita julkisesti esittämäänsä kantaa niin perusteellisesti, että he

ovat valmiita ottamaan vastuun seurauksista, joita heidän mielipiteellään on toisiin ihmisiin ja erityisesti kulloisessakin asiayhteydessä heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin (Gutmann & Thompson 2004).

Suomi on nykyisin monikulttuurisempi maa ja suomalainen julkisuus alttiimpi eriävistä käsityksistä ja arvoista kumpuaville ristiriidoille kuin 1990-luvun puolivälin Suomi, jossa ”Amerikan uusinta uutta” edustava *public journalism* (Luostarinen 1995) raivasi tietään suomalaisjournalistien tietoisuuteen. Vähemmistöihin kohdistuva kärjistynyt poliittinen retoriikka osoittaa, että *public journalismin* sivistyksellinen ihanne on juuri nyt ajankohtainen kysymys Suomessa. Sivistyskansalaisuudelle on jälleen tilaus suomalaisessa julkisessa keskustelussa. Samalla avautuu kansalaisjournalismille mahdollisuus uuteen tehtävänmäärittelyyn, jonka keskiössä kyllä yhä on kriittinen ja kykenevä kansalainen, mutta samalla sivistyvä ihminen.

Kiitokset

Haluan osoittaa kiitokseni professori Jaana Hujaselle, joka keskusteli kanssani artikkelin kysymyksenasettelusta ja rajauksesta kirjoitusprosessin alkuvaiheessa ja kommentoi käsikirjoituksen ensimmäistä versiota. Esitän samalla kiitokset Media & viestintä -lehden pyynnöstä työskennelleille kahdelle referee-arvioijalle, joiden huomiot saatoivat artikkelia lopulliseen asuunsa.

Viitteet

- 1 Kuitenkin englannin *education* on merkitykseltään laajempi kuin saksan *Erziehung* (Pikkarainen 2000, 113). Englanniksi saatetaan eurooppalaisen sivistys-termin merkityksiin viitata myös esimerkiksi sanoilla kasvu, kehitys ja sosialisatio (Siljander 2000a, 9).
- 2 Tässä yhteydessä on mainitsemisen arvoista, että ensimmäisessä julkaistussa esseessään Dewey (1997 [1888]) pitää demokratian keskeisimpänä tehtävänä ja tunnusmerkkinä sellaisten olosuhteiden turvaamista, jotka antavat jokaiselle yksilölle tasaveroisen mahdollisuuden kehittyä persoonaksi.
- 3 Stenius käyttää tällaista termistöä englannin- (1989) ja suomenkielisessä (1992) tekstissään.
- 4 Minulle tuttu esimerkki tällaisesta alueesta on Vantaan Hakunila. Työskentelin Vantaalla toimittajana vuosina 1998–2003.

Kirjallisuus

- Aaltonen, Rainer (1991). Fennomaanit kansansivistystyössä: Vapaa kansansivistystyön synty Suomessa. Teoksessa: Aaltonen, Rainer & Tuomisto, Jukka (toim.). *Valistus, sivistys, kasvatus: Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 10–29.
- Ahva, Laura (2010). *Making news with citizens: Public journalism and professional reflexivity in Finnish newspapers*. Tampere: Tampere University Press.
- Bauer, Walter (2003). On the relevance of Bildung for democracy. *Educational Philosophy and Theory*, 35: 2, 211–225.
- Castrén, Zachris (1991) [1929]. Valtio ja vapaa kansansivistystyö. Teoksessa: Aaltonen, Rainer & Tuomisto, Jukka (toim.). *Valistus, sivistys, kasvatus: Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalistusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 141–158.

- Charity, Arthur (1995). *Doing public journalism*. New York: The Guilford Press.
- Coleman, Renita (1997). The intellectual antecedents of public journalism. *Journal of Communication Inquiry* 21: 1, 60–76.
- Dewey, John (1997) [1888]. The ethics of democracy. Teoksessa: Menand, Louis (toim.). *Pragmatism: A reader*. New York: Vintage Books, 182–204.
- Dewey, John (2006) [1927]. Julkinen toiminta ja sen ongelmat. Suom. Mika Renvall. Tampere: Vastapaino.
- Feffer, Andrew (1993). The Chicago pragmatists and American progressivism. Ithaca: The Cornell University Press.
- Fishkin, James S. (1991). *Democracy and deliberation: New directions for democratic reform*. New Haven: Yale University Press.
- Fishkin, James S. (2006). Beyond polling alone: The quest for an informed public. *Critical Review* 18: 1–3, 157–165.
- Fishkin, James S. & Ackerman, Bruce (2002). Deliberation day. *The Journal of Political Philosophy* 10: 2, 129–152.
- Gutmann, Amy & Thompson, Dennis (2004). *Why deliberative democracy?* Princeton: Princeton University Press.
- Haas, Tanni (2007). *The pursuit of public journalism: Theory, practice, criticism*. New York: Routledge.
- Heikkilä, Heikki (2001). *Ohut ja vankka journalismi: Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännössä 1990-luvulla*. Tampere: Tampere University Press.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1995). Journalism New Deal: Jay Rosenin haastattelu. *Tiedotustutkimus* 18: 3, 86–97.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (1997). Julkisen journalismin äärellä. *Tiedotustutkimus* 20: 4, 4–21.
- Heikkilä, Heikki & Kunelius, Risto (2000). *Julkisuuskoe: Kansalaiskeskustelun opetuksia koneistoille*. Kunnallissalan kehittämissäätöön tutkimusjulkaisut, nro 21. Helsinki: Kunnallissalan kehittämissäätö.
- Hunter, Albert (1997). Why Chicago? The rise of the Chicago school of urban social science. Teoksessa: Plummer, Ken (toim.). *The Chicago school: Critical assessments*. Lontoo: Routledge, 62–73.
- Hyrkkänen, Markku (2002). Aatehistorian mieli. Tampere: Vastapaino.
- Hyrkkänen, Markku (2009). All history is, more or less, intellectual history: R. G. Collingwood's contribution to the theory and methodology of intellectual history. *Intellectual History Review* 19: 2, 251–263.
- Joas, Hans (1997). Pragmatism in American sociology. Teoksessa: Plummer, Ken (toim.). *The Chicago school: Critical assessments*. Lontoo: Routledge, 117–152.
- Kant, Immanuel (1995) [1784]. Vastaus kysymykseen: Mitä on valistus? Teoksessa: Koivisto, Juha; Mäki, Markku & Uusitupa, Timo (toim.). *Mitä on valistus?* Tampere: Vastapaino, 76–86.
- Korsgaard, Ove (2002). A European demos? The Nordic adult education tradition – folkeoplysning – faces a challenge. *Comparative Education* 38: 1, 7–16.
- Kunelius, Risto (1999). Journalism keskustelun tiellä. *Tiedotustutkimus* 22: 3, 42–59.
- Kunelius, Risto (2000a). Maakuntalehti ja lähiö: suunnitelmakapitalismin kaksoset. Teoksessa: Kunelius, Risto (toim.). *Juttuja lähiöistä*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 93/2000, 1–27.
- Kunelius, Risto (2000b). Epistemologisen ahdistuksen tuolle puolen: Epilogi toimittajien ja yleisön journalismipuheeseen. Teoksessa: Kunelius, Risto & Ridell, Seija (toim.) *Kaksi katsetta journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 94/2000, 183–208.
- Kunelius, Risto (toim.) (2000). *Juttuja lähiöistä*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 93/2000.
- Kunelius, Risto (2004). Kokemuksesta julkiseen tietoon: John Dewey'n pragmatismia viestinnän tutkijoille. Teoksessa: Mörå, Tuomo; Salovaara-Moring, Inka, & Valtonen, Sanna (toim.) *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*. Helsinki: Gaudeamus, 90–118.
- Kunelius, Risto (2006). Julkisojen ongelmat. Johdanto teoksessa: Dewey, John. *Julkinen toiminta ja sen ongelmat*. Tampere: Vastapaino, 11–32.
- Kunelius, Risto & Heikkilä, Heikki (1996). *Public journalism: Journalismi julkisen harkinnan areenana*. Tasa-arvotoimikunnan julkaisuja sarja B:1/1996. Helsinki: Yleisradio.
- Kunelius, Risto & Hellsten, Iina & Renvall, Mika (2000). Hankittuja ominaisuuksia: Hervanta ja hervantalaiset uutisten virrassa. Teoksessa: Kunelius, Risto (toim.) (2000). *Juttuja lähiöistä*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 93/2000, 107–135.
- Kunelius, Risto & Ridell, Seija (toim.) (2000). *Kaksi katsetta journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 94/2000.

- LaCapra, Dominick (1980). Rethinking intellectual history and reading texts. *History and Theory* 19: 3, 245–276.
- LaCapra, Dominick (1983). *Rethinking intellectual history: Texts, contexts, language*. Ithaca & London: Cornell University Press.
- Laurila, Esa (1995). Suomalaiset päätoimittajat: Riippumattomuudesta ei tingitä. *Suomen Lehdistö* 65: 10, 14–15.
- Luostarinen, Heikki (1995). Amerikan uusinta uutta: Kansalaisjournalismi. *Journalisti* 71: 12, 10–11.
- Løvlie, Lars & Standish, Paul (2003). Introduction: Bildung and the idea of a liberal education. Teoksessa: Løvlie, Lars; Mortensen Klaus Peter & Nordenbo, Sven Erik (toim.). *Educating humanity: Bildung in Postmodernity*. Oxford: Blackwell, 1–24.
- Merritt, Davis Jr (1994). Public Journalism: What it means, how it works. Teoksessa: Merritt, Davis Jr & Rosen, Jay. *Public journalism: Theory and practice*. Dayton: The Kettering Foundation, 19–28.
- Merritt, Davis (1995). *Public journalism and public life: Why telling the news is not enough*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates.
- Merritt, Davis Jr & Rosen, Jay (1994). Public journalism: Theory and practice. Johdanto. Teoksessa: Merritt, Davis Jr & Rosen, Jay. *Public journalism: Theory and practice*. Dayton: The Kettering Foundation, 3–5.
- Mielityinen, Mari (2000). Onko kauneus vain katsojan silmissä?: Subjektiiivisuus ja kulttuurisuus esteettisen sivistystutkimuksen haasteena. Teoksessa: Siljander, Pauli (toim.). *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 89–108.
- Miller, David (2003) [1992]. Deliberative democracy and social choice. Teoksessa: Fishkin, James S. & Laslett, Peter (toim.). *Debating deliberative democracy*. Oxford: Blackwell, 182–199.
- Niemelä, Seppo (2005). Sivistyksen paluu tulevaisuuteen. Teoksessa: Virtanen, Sari & Marjomäki, Ville (toim.). *Kansanopistokirja*. Helsinki: Kansanvalistusseura, 312–329.
- Niemelä, Seppo (2011). *Sivistymisen: Sivistystarve, -pedagogiikka ja -politiikka pohjoismaisessa kansansivistystraditiossa*. Helsinki: Kansanvalistusseura & Snellman-instituutti.
- Nordenbo, Sven Erik (2003). Bildung and the thinking of Bildung. Teoksessa: Løvlie, Lars; Mortensen, Klaus Peter & Nordenbo, Sven Erik (toim.). *Educating humanity: Bildung in Postmodernity*. Oxford: Blackwell, 25–36.
- Perry, David K. (2003). *The roots of civic journalism: Darwin, Dewey, and Mead*. Lanham: University Press of America.
- Peukert, Helmut (2003). Beyond the present state of affairs: Bildung and the search for orientation in rapidly transforming societies. Teoksessa: Løvlie, Lars; Mortensen Klaus Peter & Nordenbo, Sven Erik (toim.). *Educating humanity: Bildung in Postmodernity*. Oxford: Blackwell, 105–119.
- Pietilä, Veikko (1999). Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 22: 3, 4–13.
- Pietilä, Veikko (2006). Matti Matalaisen julkea ehdotus ja vähän muutakin. *Tiedotustutkimus* 29: 4, 41–57.
- Pietilä, Veikko & Ridell, Seija (1998). Julkea ehdotus. *Tiedotustutkimus* 21: 1, 95.
- Pikkarainen, Esa (2000). Kokemus ja kasvu: John Deweyn kasvatusfilosofia sivistysteorian. Teoksessa: Siljander, Pauli (toim.). *Kasvatus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 109–127.
- Puranen, Tuula (2000). ”Mä vaan kirjotan”: Laadullinen tutkimus Aamulehden uutistoimittajien yleisösuhteesta. Teoksessa: Kunelius, Risto & Ridell, Seija (toim.). *Kaksi katsetta journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 94/2000, 1–78.
- Ridell, Seija (2000). Kuuliainen kuluttaja vai kiihkeä kansalainen? Teoksessa: Kunelius, Risto & Ridell, Seija (toim.). *Kaksi katsetta journalismiin*. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen julkaisuja sarja A 94/2000, 79–180.
- Ripatti-Torniainen, Leena & Hujanen, Jaana (2011). Cultivating the democratic mind: The understated adult educational characteristic of public journalism. *Javnost–The Public* 18: 2, 37–52.
- Rosen, Jay (1991a). Making journalism more public. *Communication* 12: 4, 267–284.
- Rosen, Jay (1991b). The erosion of public time. *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 79: syyskuu, 22–23.
- Rosen, Jay (1992). Community action: Sin or salvation? *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 80: maaliskuu, 30–33.
- Rosen, Jay (1993a). Beyond objectivity. *Nieman Reports* 47: 4, 48–53.
- Rosen, Jay (1993b). *Community connectedness: Passwords for public journalism*. St. Petersburg: Poynter Institute for Media Studies.

- Rosen, Jay (1993c). Public life and the press: Building a new house for journalism ethics. *Quill: A Magazine for the Professional Journalist* 81: marras-joulukuu, 27–28.
- Rosen, Jay (1994a). Public journalism: First principles. Teoksessa: Merritt, Davis Jr & Rosen, Jay. *Public journalism: Theory and practice*. Dayton: The Kettering Foundation, 6–18.
- Rosen, Jay (1994b). Making things more public: On the political responsibility of the media intellectual. *Critical Studies in Mass Communication* 11: 4, 363–388.
- Rosen, Jay (1999a). The action of the idea: Public journalism in built form. Teoksessa: Glasser, Theodore L. (toim.). *The idea of public journalism*. New York: The Guilford Press, 21–48.
- Rosen, Jay (1999b). *What are journalists for?* New Haven: Yale University Press.
- Salo, Petri (2006). *Vapaan sivistystyön määrittelyä*. Dosentuuria varten annettu opetusnäyteluento 3.5.2006. Saatavilla: <http://www.vasa.abo.fi/users/psalo/Web/VSTmaar.pdf> (luettu 18.11.2011).
- Shalin, Dmitri N. (1997). G. M. Mead, socialism, and the progressive agenda. Teoksessa: Plummer, Ken (toim.). *The Chicago school: Critical assessments*. Lontoo: Routledge, 74–111.
- Snellman, J.V. (1991) [1846]. Sivitys ja yleishenki. Teoksessa: Aaltonen, Rainer & Tuomisto, Jukka (toim.). *Valistus, sivistys, kasvatustutkimus: Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalitusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 73–82.
- Siljander, Pauli (2000a). Johdanto. Teoksessa: Siljander, Pauli (toim.). *Kasvatustutkimus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 7–14.
- Siljander, Pauli (2000b). Kasvatustutkimus, sivistys ja sivistyksellisyys J.F. Herbartin kasvatusteoriassa. Teoksessa: Siljander, Pauli (toim.). *Kasvatustutkimus ja sivistys*. Helsinki: Gaudeamus, 25–44.
- Sirianni, Carmen & Friedland, Lewis (2001). *Civic innovation in America: Community empowerment, public policy, and the movement for civic renewal*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Stenius, Henrik (1989). The 'Bildungsbürgertum' and the free discussion in nineteenth century Finland. Teoksessa: Peltola, Matti (toim.). *State, culture & the bourgeoisie: Aspects of the peculiarity of the Finnish*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimusyksikkö, 54–69.
- Stenius, Henrik (1992). Julkisen keskustelun rajat suuriruhtinaskunnassa. Teoksessa: Haapala, Pertti (toim.). *Talous, valta ja valtio: Tutkimuksia 1800-luvun Suomesta*. Tampere: Vastapaino, 171–186.
- Stenius, Henrik (2003). Kansalainen. Teoksessa: Hyvärinen, Matti; Kurunmäki, Jussi; Palonen, Kari; Pulkkinen, Tuija & Stenius, Henrik (toim.). *Käsitteet liikkeessä: Suomen poliittisen kulttuurin käsitehistoria*. Tampere: Vastapaino, 309–362.
- Tuomisto, Jukka (1991). Aikuiskasvatuksen peruskäsitteen historiallinen kehitys. Teoksessa: Aaltonen, Rainer & Tuomisto, Jukka (toim.). *Valistus, sivistys, kasvatustutkimus: Kansanvalituksesta aikuiskasvatukseen*. Helsinki: Kansanvalitusseura ja Aikuiskasvatuksen Tutkimusseura, 30–69.
- Yankelovich, Daniel (1991). *Public judgment: Making democracy work in a complex world*. Syracuse: Syracuse University Press.